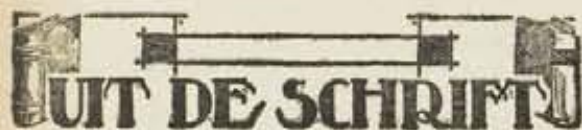

En die Christelijke vrijheid krijgt bij hem nu ook een zoo typisch ander karakter dan bij Luther, Luther, in zijn boekje: „De vrijheid van den Christenmenschen“, ziet, mee onder nominalistische invloed, bijvoorbeeld van zijn leermeester Biel, de vrijheid als een volstrekt vrij zijn van de wet. De Christen heeft zich niet meer te laten leiden door de wet maar door de liefde. „Hebt God lief en doe verder, wat ge wilt“, zegt hij Augustinus na. Calvin daarentegen zegt terecht, dat de Christen, de gerechtvaardigde in Christus, nu, vrij van de wet als weg tot de zaligheid, toch weer in een positieve verhouding komt tot de wet, n.l. als regel der dankbaarheid.

Maar, al blijft in die vrijheid bij Calvin het element van de gebondenheid bewaard, dat doet aan die vrijheid toch niets tekort. Integendeel, hier meer dan ooit geldt, dat de hoogste gebondenheid de hoogste vrijheid insluit.

En die heerlijke breede plaats, die hier aan de vrijheid wordt ingeruimd, is ook voor heel de verdere ontwikkeling van het Calvinisme kenmerkend gebleven. Men denke slechts aan wat het Calvinisme beteekend heeft voor de vrijmaking der wetenschap — de Vrije Universiteit! — zooals Dr. Woltjer dat zoo helder heeft gedemonstreerd in zijn: „De Vrijheid der Wetenschap“, of aan dat andere, wat Dr. Kuyper indertijd in zijn bekende brochure zoo schitterend in het licht heeft gesteld, hoe het Calvinisme, juist in verband met zijn erkenning van Gods souvereiniteit en den eisch van gehoorzaamheid daaraan, oorsprong en waarborg is geweest, door alle eeuwen na Calvin heen, van alle echt-menschelijke, óók b.v. van de politieke, constitutionele vrijheden.

G. BRILLENBURG WURTH.

Het brandende Braambosch.

En de Engel des Heeren verscheen hem in een vuurvlam in het midden van een braambosch. En hij zag, en zie, het braambosch brandde in het vuur, en het braambosch werd niet verteerd. Exodus 3:2

In bovenstaande woorden wordt de roeping van Mozes ons medegedeeld.

Ze had plaats onder zeer bijzondere omstandigheden.

Terwijl Mozes de kudde hoedt in de woestijn achter Horeb, wordt zijn aandacht getrokken door een vuur.

Nader gekomen bemerkt hij, dat het een braambosch is, 'n braambosch dat brandt en niet verteert!

Dat is het merkwaardige, het treffende er van.

En uit dat brandende braambosch klinkt hem dan de stem van den Engel des Heeren tegen en wordt Mozes nu geroepen tot de taak, die hij veertig jaren in trouwe heeft vervuld, om Israël te brengen naar het hem beloofde land.

De verschijning van den Engel des Heeren, voor Mozes van zoo groote beteekenis, heeft tevens rijken zin voor het verdrukke Israël, dat hij verlossen moet.

Ook voor de Kerk des Heeren van alle eeuwen, ook voor ieder christen, heeft zij groote waardij. 'n Rijke leerschool van goddelijk onderwijs worden ook wij hier binnengeleid.

Het verleden, het heden en de toekomst van Gods volk op aarde wordt in een vurig tafereel ons hier voor oogen gesteld.

Door het brandende braambosch zegt de Heere allereerst wat Zijn Israël, wat Zijn volk, Zijn kind wel van zich zelven is.

't Is aan een braambosch, een struikgewas gelijk, welks hout geen innerlijke waarde heeft, dat slechts goed is voor het vuur.

Israël is het verkoren volk van God, maar niet omdat het beter is dan de Egyptenaren of andere heidensehe volken.

Het is in zichzelf onwaardig, en verwerpelijk voor God.

Vrije verkiezende liefde en welbehagen is het, dat God Abraham en in hem Israël geroepen heeft tot Zijn volk, dat nimmer ondergaat.

En dit is ook het geval met ieder geloovige. De mensch is verdoemelijk voor God, van nature onbekwaam tot eenig goed, en ook na ontvangene genade blijft dat zoo. Voortdurende genade Gods alleen is des zondaars behoud en zaligheid.

Het braambosch brandde, doch verteerde niet. Dat brooze hout moest toch wel spoedig tot asch zijn vergaan.

Doch, dat geschiedde niet.

't Is het beeld van Israël, dat zwak in zichzelf, in zware verdrukking toch niet vergaet. Het groeit in den druk. Ja, hoe meer het verdrukt wordt, hoe meer het vermeerderd en wast.

Ook de Kerk des Heeren in den nieuwen dag is onder bloedige martelingen niet verteerd.

Het bloed der martelaren zou altoos blijken het zaad der Kerk te zijn.

En dit openbaart zich ook weer in het persoonlijk leven van het kind van God.

Het wordt door lijden geheiligd.

Voor Mozes diende het brandende braambosch alzoo tot bemoeiding.

Hij mocht niet wanhopen, maar moest zijn moeilijke taak aanvaarden in geloof.

De Engel des Heeren toch was in het braambosch, waardoor het niet verteerde.

Ziet! Als God met ons is, doet ook het vuur der vervolging geen kwaad, kan de vijandschap van duivel en wereld niet deren.

De vijanden moeten zelfs medewerken ten goede, want ze zijn in 's Heeren hand.

Mozes heeft het ondervonden.

De gemeente evenzoo. De poorten der hel zullen Jezus' Kerk niet overweldigen.

De vijanden begrijpen het niet, waaraan Gods volk zijn voortbestaan dankt.

't Is Israëls God, Die krachten geeft.

Van Wien het volk zijn sterkte heeft.

Looft God! Elk moet Hem vreezen.

Egypte wordt beschaamd, Gods volk verblijdt.

Egypte gaat onder, Israël zingt straks het lied der overwinning ter eere van zijn God, Die het heeft bevrijd.

Welgelukzalig daarom, die den God Israëls tot zijn hulpe heeft.

Is dit reeds met u het geval?

Is Christus reeds uw toevlucht en sterkte?

Dat is noodig, zal het met u welgaan voor tijd en eeuwigheid.

Van u zelf zijt gij een dor hout, goed alleen voor het vuur.

Alleen door wederbarende genade, om Christus' wil, kan er van u iets goeds worden; kunt gij deelen in de liefde Gods, deel uitmaken van het volk, dat hier verdrukt, echter bestemd is om eeuwig in den hemel met Christus te zijn.

Dat ge tot dat volk behoort, in waarheid, zal hier moeten blijken uit een leven naar Gods Woord gericht.

Eigen kracht zal verzaakt moeten worden, om krachtig te worden in den Heere.

Maar behoort ge hier tot het verdrukke volk, dat gelouterd wordt in den smeltkroes, — het brandende braambosch zij u tot bemoeiding, om in de kracht des Heeren stand te houden in den strijd en niet te bezwijken in het lijden.

Aan het einde wacht de overwinning en de kroon.

Het wonen in Kanaän, dat beloofd is door God. A. D.

De vergelijkende methode. Het funeste woordje „nog“.

We willen nog een enkel woord toevoegen aan het vele, dat reeds gezegd werd over het kerkelijk vraagstuk.

En dan ditmaal iets over de „vergelijkende methode“, die men toepast in de goed-bedoelde, maar niettemin te toetsen poging, om op een of andere manier de terminologie, en vooral het standpunt (!) der gereformeerde belijdenis niet ontrouw te worden, en toch een „broederlijken“ naam (na eenigen tijd...) te geven aan de voorhanden instituten tot prediking en sacramentsgebruik, welke instituten alle op den naam „ware kerk“ voor zich aanspraak maken; hetzij dan door dien naam voor zich alleen op te eischen, hetzij, door hem over elkaar gelijklijk, of met een beetje gradatie van-toepasselijkheid, te verdeelen (d.w.z. op te heffen).

Wat ik met die „vergelijkende methode“ bedoel, is gemakkelijk in te zien.

Het „Verfahren“ is ongeveer als volgt.

Men heeft als voorhanden gegevenheden voor zijn oogen, in deze wereld, in ons land, in onze woonplaats, een zeker aantal instituten voor predikdienst en sacramentsgebruik. Ik zeg opzettelijk de dingen voorloopig zoo, omdat we ons op het standpunt van den nog-niet-aan-de-beoordeling-toegekomen toeschouwer plaatsen.

Nu weet men, voorzoover men de gereformeerde belijdenis nog wil handhaven, dat dat een lastig parket is. Deze belijdenis immers, dat wist geen water van de zee weg, deze belijdenis poneert de stelling, dat er wel verzamelingen van zich naar Christus noemende individuen zijn, die voor hun instituut den naam „kerk“ opeischen, maar dat die naam lang niet overal past, waar hij gebruikt wordt. De man, die bij die belijdenis groot geworden is, gaat dan ook uit van de gedachte: alles maar kerk noemen, dat gaat niet. Dat zou niet-gereformeerd zijn. Zoo constateert dan ook b.v. Dr. K. Dijk, op wien De Heraut zich verleden week in het door ons overgenomen artikel beriep, dat „de Wereldbond van Kerken“ „kerken vereenigt, welke geen kerken zijn, en waarin vrijzinnig en orthodox samen voor

„de kerk“¹⁾ strijden“. Dr. Dijk „kan in die oenheden niet anders zien dan concentraties tegen den Christus der Schriften“²⁾ waarvan de Openbaring van Johannes reeds getuigt“. Ik noem dr. Dijk even hier, en snuggere lezers begrijpen natuurlijk wel, waarom ik dat doe: dit schreef dr. Dijk precies een week, nadat ik uit De Heraut het bedoelde artikel citeerde. Natuurlijk staat dr. Dijk niet alleen in dit gevoelen, dat er door handhavers der gereformeerde belijdenis minder kerk-praedicaten uit te deelen zijn, dan er aangevraagd worden. Dat is „ons aller abc“.

Nu verder. De lastige praktijk komt.

Men gaat nu verder eens rondkijken in zijn omgeving. Hier is de kerk, waartoe men zelf behoort. Ginds is een instituut, dat er bijzonder veel op lijkt. Men gaat dan ook vergelijken. De Christus wordt er „nog“ gepredikt. Bij den doop wordt „nog“ de goede formule gebruikt. De Heilige Geest doet er blijkbaar „nog“ bekeeringswerk (!). Er zijn „nog“ veel goeie dominees, die het een mensch getrouw aanzeggen.

Thans herinnert men zich, dat de belijdenis „kenmerken“ van de kerk geeft. We hooren noemen: dat ze is een vergadering van geloovigen (en er zijn „nog“ zooveel geloovigen, hier en daar en ginds); dat Gods Woord er zuiver wordt bediend, in de sacramentsbediening Christus' instelling wordt gehoorzaamd, en de tucht gehandhaafd. Welnu, al die dingen zijn „nog“ te vinden, in meerdere of mindere mate, ginds, en hier, en daar.

En nu komt de conclusie: laten we dan overal, waar dat woordje „nog“ „nog“ op zijn plaats is, dan „nog“ maar van „kerk“ spreken. Dat is broederlijker, en geeft tenminste een oplossing voor het verkeer met hen, die naast onze deur wonen. De menschen zijn op verkeer enz. gesteld. Christus ook. Maar deze anders misschien.

Men wijst er dan tevens op, dat een andere opvatting absolutistisch is, en versterkt zijn bezwaar tegen zulk een „absolutistische“ opvatting dan met de opmerking, dat deze laatste nog niet een „afgerond geheel van denkbeelden“ heeft. Ik citeer hier uit een blad, dat ik niet noem; niet uit onbeleefdheid, maar omdat het orgaan zelf blijkbaar ook liever namen vernijdt; wat ik verstaen kan.

„Een afgerond geheel van denkbeelden“, laat ons op dat punt de koe eens bij de horens vatten. Heeft men op dit „nog“-standpunt der vergelijkende methode een afgerond geheel van denkbeelden?

Ik meen van: neen.

Leg maar eens³⁾ aan wie aldus de gegeven instituten met elkaar vergelijken, de vraag voor: waar houdt gij op met het vergeven van den naam van „kerk“? Gij gaat in uw confessie uit van de leer: minder instituten mogen kerk heeten, dan er willen heeten. Gij vergelijkt, en vindt in de empirisch gegeven instituten veel, dat „nog“ overeenkomst met de „kenmerken“ vertoont; maar er zal toch ook wel eens een instituut komen, waaraan gij, tegen zijn eigen zin (zie de belijdenis) den naam kerk onzeggen wilt. Waar trekt gij de grens? Hoeveel, of hoe weinig, moet er van de „kenmerken“ nog over zijn, zult gij het woord „kerk“ „nog“ bezigen?

De vraag is lastig; ik weet, dat men er gemakkelijk oneerlijk mee werken kan, als men ze stelt. Het is, als men op dit standpunt zich stelt, een vrijwel even lastige kwestie, als de bekende vraag is: wanneer houdt een zandhoop op, een zandhoop te zijn? Als er één korrel afgaat, is het „nog“ een zandhoop; gaan er twee af, dan is het „nog“ een zandhoop, en zoo voort, en zoo voort. Maar waar is op dit „nog“-standpunt het einde; wanneer houdt men geen naam meer over?

Men moet dan ook maar niet elkaar beoordeelen met het argument, dat er geen afgerond geheel van denkbeelden is, want wie de „nog“-methode der vergelijking van de empirisch gegeven instituten toepast, zal nooit tot een afgerond geheel van daden kunnen komen. Van benoemingsdadens. Dat ligt niet aan zijn knapheid, maar aan het systeem, aan de methode, de „nog“, de vergelijk-methode, het... denkbeeld.

Want, en hier komen we verder, het uitgangspunt van de vergelijkende methode lijkt ons onjuist; haar grondgedachte ook.

Men mag de „kenmerken“ der kerk (statische gegevenheden, zoodra ze geïsoleerd zouden zijn) niet isoleeren van de levende, presente, actueele, uit den

¹⁾ Aanbalingsteekens van Dr. Dijk.

²⁾ Spatieering van mij, K. S.

³⁾ Het zou overigens een klein kunstje zijn, aan te toonen, dat ook Dr. A. Kuyper inzake de kerk geen afgerond geheel van denkbeelden had; dat is mij duidelijk gebleken, toen ik hem eens bestudeerde voor een referaat. De Heraut zegt trouwens, dat Dr. A. K. misschien de pluriformiteit te sterk geleerd heeft. Is die leer goed, dan kan men ze niet te sterk leeren; misschien is het zoo bedoeld, dat Dr. A. K. hier en daar haar op onjuiste wijze geleerd heeft. Overal weersprekt men elkaar op het punt van de kerk, bijna nergens is een afgerond geheel van denkbeelden in dezen. Dat heb ik meer dan eens, ook hier, met nuchtere feiten, gedemonstreerd. Het komt er op aan, of het uitgangspunt zuiver is.

hemel to
nieuwend
hoogde
formeerde
lijdenis,
geen o
daad van
VERGAD
daag. Oe
Duitschla
Die verg
melijken,
zus Chris
dus nooit
van de
tot het
passen in
„nog“, en
mate? Me
vragen: v
tus? W
Voorop?
lijken, le
gaan? H
aarde wa
hooging.
Rusland;
Hem ver
manier
miteit. M
baar, doe
dāārom
nimmer
lijks zich
de werel
alle onge
en die E
gaderings
Verliest
vergelijk
aanvaarde
toespreke
weer gee
spraak in
deze dim
een „bo
al staat h
neergezet
zal om z
noemen;
kan meet
keerd on
maar is
Beeldsp
Mag ik
sproken v
mingen, v
vaak (ool
een golve
zullen nu
zin heeft,
in een b
ergens, w
meer? Ie
golf hield
isoleer
den boon
komen. A
vergadi
golfstroom
dien stro
der „golv
gaat het
graven b
water, H
van Chris
gadert, n
Calvin, i
zichzelf,
paadje
Men zi
zooals ik
ven heb,
opmerkte,
prediking
inzake de
bijbel v
erniet
mings-bee
met het
het even;

Een tw
besloten,
Als ik

⁴⁾ Van k
kenmerk des
Dat hoort
international
breiden (co
op dien w
dan art. 28
ducere). Ne
(debere) zi
trekking, d
kerk, die u
wezen. Mer
vare); dat
uitvlucht, d
erns in art.
af te schei

in die een-
concentraties
Schriften, 2)
mes reeds ge-
en snuggere
om ik dat doe;
eek, nadat ik
citeerde. Na
dit gevoelen,
ormeerde belij-
tenen uit te
raagd wor-

ent.
ten in zijn om-
n zelf behoort
onder veel op-
ten. De Chris-
en doop wordt
e Heilige Geest
erk (1). Er zijn
st een mensch

de belijdenis
ft. We hooren
van geloovigen
a, hier en daar
iver wordt be-
christus' instel-
el gehandhaafd,
te vinden, in
hier, en daar,
we dan overal,
"op zijn plaats
preken. Dat is
oplossing voor
de deur wonen.
gesteld, Chris-
tien.

at een andere
i versterkt zijn
stische" opvat-
eze laatst
el van denste-
uit een blad,
eeftheid, maar
k liever namen

n denkbeeld
oe eens bij de
"nog"-stand-
en afgerond ge-

de gegeven in-
de vraag voor-
ergeven van
gat in uw con-
stituten mögen
n. Gij vergelijkt,
instituten veel,
tenmerken" ver-
tens een insti-
u eigen zin (zie
gen wilt. Waar
of hoe weinig,
over zijn, zult
en?

men er gemak-
ls men ze stelt,
zich stelt, een
bekende vraag
op, een zand-
at, is het "nog"
an is het "nog"
zoo voort. Maar
het einde; wan-
over?

aar beoordeelen
afgerond geheel
ie de "nog"-me-
pirisch geven
en afgerond ge-
Van benoemings-
heid, maar aan
de "nog", de
ld.

er, het uitgangs-
de lijkt ons on-

n" der kerk
a ze geïso-
leeren van
ueele, uit den

zijn, aan te toonen
een afgerond geheel
en gebreken, toen ik
De Heraut zegt
uriformiteit te sterk
men ze niet te sterk
Dr A. K. hier en
Overall weersprekt
bijn nergens is een
en. Dat heb ik met
godemonstreerd. Het
is.

hemel tot de aarde komende, dagelijks zich vernieuwende dynamische DAAD van den verhoogden Christus. Het mooie van de gereformeerde belijdenis, het levende in die belijdenis, is, dat zij de „kenmerken“ van de kerk geen oogenblik losmaakt van de levende daad van Christus, die door den Geest Zijn kerk vergadert. Onvoltooid tegenwoordige tijd. Vandaag, October 1932, o.m. in Nederland. En in Duitschland. En in Turkije. En in Rusland. Die vergaderingsdaad van den levenden, lichamelijken, als Koning heerschenden Mensch Jezus Christus gaat altijd door; staat niet stil, is dus nooit een „statische“ grootheid. De kenmerken van de kerk zijn dat dus ook niet. Men moet niet tot het empirisch gegeven naderen met de vraag: passen mijn afgesloten (?) kenmerkenlijsten hier „nog“, en zoo ja, in welke meerdere of mindere mate? Men moet integendeel met vreeze en beven vragen: waarheen trekt de levende Christus? Waarheen gaat Hij? Waarheen gaat Hij vóór? Voorop? Waarheen moet men zijn eigen menscheelijken, levenden, actueelen gang achter Hem aan gaan? Hij gaat, even concreet als toen hij op aarde was, alleen maar: dézen keer, na zijn verhooging, gaat Hij zoowel naar Nederland als naar Rusland; vandaar, dat in Nederland een kerk door Hem vergaderd worden kan op heel andere manier dan in Rusland (dat noem ik pluriformiteit). Maar Hij gaat over de wereld; onzichtbaar, doch steeds actueel, waarachtig. Men mag daarom de „notae“, de kenmerken, van de kerk, nimmer scheiden van ZIJN actueelen, dagelijks zich voltrekkenden, nooit op één plekje van de wereld gelijke toestanden vindenden, maar in alle ongelijke toestanden één wet stellenden, en die EENE wet aan ons opdragenden kerkvergaderings-rondgang, -voortgang.

Verliest men dit uit het oog, dan komt men tot vergelijkingen, die ik in dit geding nimmer kan aanvaarden. Of ook tot beeldspraak, die mij niet toesprekt. Ik noem, om reeds aangegeven reden, weer geen naam, maar ik vind zulk een beeldspraak in een sympathieke artikelenreeks, die over deze dingen handelt. Daar wordt gesproken van een „boom“. Een boom is een boom, ook al staat hij op een verkeerde plek, en al is hij daar neergezet door een verkeerde hand. Geen mensch zal om zulke redenen een boom niet langer boom noemen; welnu: zoo staat het ook met de kerk. Ze kan meer of minder „nog“ zuiver zijn, kan verkeerd ontstaan zijn, kan moeten verzet worden, maar is toch een kerk?

Beeldspraak dus.

Mag ik 66k beeldspraak gebruiken? Wanneer gesproken wordt van de volkeren, van geestesstroomingen, van vergaderingsdaden, dan wordt vaak (ook in de Schrift) het beeld gebruikt van een golvende zee. Een golf is een golf; we zullen nu eens aannemen, dat dit zinnelijke logisch zin heeft, al betwisten velen het. Doe ik een golf in een busje, isoleer ik die golf, zet ik die golf ergens, waar ze niet hoort, is het dan geen golf meer? Ieder voelt, dat dit dwaze vragen zijn. De golf hield al op golf te zijn, toen ze in het isoleerende busje ging. Met het beeld van den boom kan ik voor mij dan ook niet klaar komen. Als ik lees, dat Christus de geloovigen vergadert, dan krijg ik daar het beeld van golfstroomingen; dan wordt dus het afleiden van dien stroom, het af willen leiden, het isoleeren der „golven“, zonde voor God, anders niet; dan gaat het levende water van de door Christus gegeven bedding in een kanaaltje over. Water is water, H₂O is H₂O; maar de dynamische kracht van Christus, den Levende, die naar Zijn wil vergadert, niet naar den wil van Thomas, Luther, Calvijn, De Cock, Kuyper, Van Lingen, die is óók zichzelf, en laat zich nooit op een zijpaadje dringen.

Men ziet, dat beelden elkaar moeten aanvullen, zooals ik in ons blad reeds herhaaldelijk geschreven heb. Wat ik inzake anthropomorphe prediking opmerkte, geldt ook van anthropomorphe kerkprediking: de Schrift gebruikt wel beelden, ook inzake de kerk, maar het eene beeld van den bijbel verduidelijkt het andere, en wil er niet van geïsoleerd worden. Mijn stroomings-beeld zegt niets, zodra men het isoleert; met het boom-beeld, gelijk met elk ander, staat het evenzoo.

...

Een tweede argument, feitelijk in het eerste reeds besloten, is dit.

Als ik de aanwezige instituten beoordeel naar

*) Van kenmerken gesproken: waarom laat men het kenmerk der „eenigheid“ van het „bewaren der eenigheid“ weg? Dat hoort er toch bij. Art. 27 begint die eenheid over alle internationale kerkopeningen als universeel kenmerk uit te breiden (corde ac voluntate... conjuncta unitate). Let op dien wil (voluntas) waarin de kerk eenheid heeft. En dan art. 28: niemand mag zich onttrekken (esse ab ea subducere). Neen, nog mooier staat het er: niemand is verplicht (debere) zich te onttrekken: ieder moet zich bijvoegen. Onttrekking, die voor onze verantwoordelijkheid ligt, is schuld; een kerk, die uitwerpt wat niet uitgeworpen dient, schendt haar wezen. Men moet de eenheid der kerk bewaren (conservere); dat is een daad, geen recht, en evenmin een vrome uitvlucht, dat „Jezus“ 't wel eens zal doen. Een herhaling nog eens in art. 29 (het is geen fa, geen goddelijk recht) zich af te scheiden.

het vergelijkende „nog“-principe (hoeveel goeds is erin, alsnog), naar de vergelijkende methode dus, dan maak ik een empirisch gegeven grootheid tot een uitgangspunt van redeneering. Dit mag niet; alleen de levende werkzaamheid van den Christus is het uitgangspunt. Want op DIE LEVENDE WERKZAAMHEID VAN HEM komt het aan. Precies zooals het bij een lichaam om het kloppende leven aan komt. Ik kan een „lichaam“ bekijken naar zijn kenmerken: twee oogen, een neus, een stel beenen. Die invalide daar, heeft die een lichaam? Een oog weggeschoten, beide beenen ook. Dat lijkt daar, is dat een lichaam? Alle oogen, beenen, etc. present, maar het leven eruit. We hebben toch met concrete menschen te doen, met concrete lichamen, en een daarin al of niet present, beweeglijk leven? Zoo staat het ook met de instituten voor preek- en sacramentsdienst. Het is maar de groote vraag, of zij (zonder empirisch, d.w.z. in de methode ongereformeerde, zich in het ergens gegeven te fundeeren bij haar redeneering) naar het Woord van den Welgever gelooven mogen, dat op de critieke historische momenten de stroom van Zijn vergaderingswerk zich heeft laten leggen in de door hen gegraven bedding.

Want het geweldige, het ontroerende, het benauwende, is, dat Hij nu eenmaal door menschen werkt.

Men kan, o zeker, Christus' vergaderings-werk, m. a. w. 'vergaderen der geloovigen, LOSMAKEN van de vormen van het kerk-instituut, in 'algemeen genomen. Dat is een meening; wie ze heeft, zal door mij met belangstelling worden aangehoord, maar — is niet gereformeerd. Gereformeerd is het, twee dingen te zeggen: a) Christus vergadert de geloovigen in den vorm van een kerk-instituut; b) dien naam moet men niet aan alles geven, wat zich als zoodanig aandient. En nu begint het benauwende: hebben wij het recht, ons instituut te zien, krachtens Woord en wet, in levend verband met de in onze boekjes genoteerde historie; te gelooven, dat Hij, de Levende, bij ons in dit land, in deze stad, de wettige historische lijn vervolgt?

Men zal zien, dat ik op dit standpunt heusch zoo dwaas niet ben, te gelooven aan een gereformeerde kerk als de alleen zaligmakende. Ik lach hier om het praedicaat „Roomsche“, en heb reeds gezegd waarom. *) Ik heb met het zaligheidsvraagstuk hier niets te maken; er worden ook op zolderkamertjes, buiten elke kerk of secte zalig. Ik meen niet eens, dat een kerk „gereformeerd“ moet zijn, om in een bepaald plekje van de wereld aldaar de ware te hoeten; anders zou ik in Rusland, Turkije, geen instituut kunnen zien, waarin Christus iets deed; nu zie ik daar kernen, zooals hier in Nederland kernen gevormd zijn door de eerste missionarissen.

Maar ik weiger tevens, den historischen factor te verdoezelen. Wij zijn hier in Nederland, niet in Turkije, Rusland. Wie een groot licht gezien heeft, wordt er naar behandeld. Wie in 1892 een vergadering van menschen met één belijdenis gezien heeft, en de una sancta toen in den steek liet, wordt er naar behandeld. Niet onze salonmaniertjes geven de behandeling aan, niet onze kerkpolitiek-decoratietjes vanwege de gediensheden der practijk bleekjes uitgereikt.

Weg met de vergelijkende methode. Zij zou haar recht hebben, als het alleen aankwam op de werkzaamheid der GELOOVIGEN (daarover spreekt dan ook het niet-genoemde blad, bovenbedoeld). Maar de actie der elkaar zoekende geloovigen is maar de ééne kant van den penning (coetus, zie mijn Paasch-artikel, vorigen jaargang). De „coetus“ staat niet los van de „congregatio“ (zie hetzelfde artikel, d.w.z. van Christus' souvereine, niet achter-Luther-Calvijn-Van Lingen aankomende, maar hen allen bevelende, daad van vergaderen. **) Heb ik daarop gelet, dan vraag ik niet meer met dat funeste woordje „nog“: hoeveel zuiverheden ontdek ik daar en daar „nog“, om me straks in nevel te verliezen; maar dan zeg ik: zoo'n midden in het bijgeloof half en half gestikte, maar zijn God tegenover de bolsjewieken belijdende Rus, dien kan ik opgenomen zien in de bedding, waarin in DAT duistere land anno 1932 Christus de strooming wettig stuwt; maar, als ik eenmaal geloof, dat Hij in Nederland, waar de historie anders verliep, in 1892 een groot licht van liefde heeft ontstoken, dan kan ik wél vreezen, dat dat licht

*) Toen ik al eenige weken geleden sprak over de successie in het instituut. Men moet dit weerleggen, of anders dergelijke praedicaten (roomsch) naar inhouden. Evenals de lieflijke term „kleinzielig“. Want, als de vergelijkende methode goed is, dan zal ik den naam „kerk“ waarschijnlijk aan veel MEER instituten geven, dan De Wekker b.v. doet, en zal ik meteen hervormd worden.

**) Op het bijeenkomen van geloovigen ten einde daaruit de wettigheid der ambten overal te concluderen, moet men zich niet baseeren. Want dan wordt Christus' vergaderingswerk uit het gezicht gelaten. Neen maar weer een vergelijking. Laat, uit ontevredenheid met ministerie en koningin, een gezelschap Nederlanders zich isoleeren, en een eigen regering aanstellen. Pas de „nog“-methode toe: ze hebben „nog“ neerlandisch bloed, hebben „nog“ een voor mijn part zelfs anti-revolutionaire grondwet, hebben „nog“ trouwe liefde voor de historie, voor het begrip natie. Zullen we ze daarom maar „een waar Nederlanders-vergaderings-instituut“ noemen? De organische samenkomst der geloovigen mag niet worden geïsoleerd van den Souverein, Christus, die vergadert.

van den kandelaar geweerd worden zal, maar dan kan ik niet met de vergelijkende methode langs de voorhanden instituten rondgaan, om ze allemaal te „zegenen“ krachtens de zooveelste verdunning van „kenmerken“, die er „nog“ zijn.

Want men kan den wijn-in-het-vat wel verdunnen, maar niet de wijn-in-de-druif; daar zit het leven in. Men kan de empirische, statische, gegevenheden verdunnen, niet de dynamische krachtwerking van den éenen overal vergaderenden, en overal weer anders vergaderenden, maar nergens Zijn werk brekendden Christus, levend, krachtig onder ons, en slechts in het geloof te kennen, óók in dit kerk-vergaderingswerk.

K. S.

P.S. Wat ik voorspelde, is gebeurd: De Wekker neemt het woord „exclusivisme“ van De Heraut over, alsof het ons blad raakte, schuilt voorts achter een Gereformeerden predikant, en achter De Heraut, die inzake doelen zich weer verenigde met De Reformatie, raakt geen enkel argument aan, naar zijn gewoonte, vergeet Docent De Bruin, die anders denkt, en verloopt zich in stemmings-maken. Intusschen weigert de schrijver in het orgaan met onze „ware kerk“, (dien naam schijnen de Geref. Kerken vandaag dan zeker te verdienen) saam te leven, en besteedt zijn leven aan de verdediging van die weigering. Het artikel eindigt met: al mij. Inderdaad, al hem. — K. S.

Seerp Anema. „De Sjoenemietische“.

II. (Slot.)

In het vorige artikel heb ik als mijn meening uitgesproken, dat „De Sjoenemietische“ van Seerp Anema niet moet worden beoordeeld als een roman, doch als een impressionistisch schilderstuk-in-woorden. Want wel spreekt de Schrijver in zijn inleidend woord van een roman en heeft hij gestreefd naar een karakterologie, maar — aldus trachtte ik aan te toonen — het wezen van zijn kunstenaarschap is, wat het artistieke betreft, zoozeer impressionistisch, dat zijn werk als vanzelf geworden is, worden moest zelfs; een lyrisch-impressionistisch prozagedicht.

Ik geloof dat het van belang is, ten dezen goed te onderscheiden. Taal en stijl, beeldspraak, woordklank, vele beschrijvingen maken, naar mijn oordeel, dit boek tot een kunstwerk, een kunstwerk, dat door zijn geest en beginsel, een christelijk kunstwerk is. En als er dan inderdaad niet tegen ingebracht kunnen worden de bezwaren, die zouden gelden als het een roman was — het standpunt dat ik meen te moeten verdedigen — dan is het zeker zaak, de betekenis van zulk een bijdrage tot de christelijke kunst niet te miskennen.

Gaarne wil ik daarom nog één artikel aan deze materie wijden, om in het bijzonder twee zinnen uit het vorige artikel, die in hun verband conclusien waren, nader te argumenteeren. Op de diagnose, dat een aan den Bijbel ontleend gegeven door den Schrijver in woorden wordt geschilderd, naar zijn visie en zijn impressie, en dat daardoor de kleuren van het boek worden bepaald, volgde deze zin: „dat wil zeggen, de voor een roman veel te langdradige beschouwingen, redeneeringen en dialogen zijn stuk voor stuk de tot in bijzonderheden uitgewerkte effecten, die het beeld, de impressie moeten vormen. En de beschrijvingen, breed en veel, zetten dat beeld tegen zijn achtergrond“, terwijl verderop staat, dat (bij een beoordeeling als boven aangegeven) „het artistieke van de taal, van de natuurbeschrijvingen, de lyrische dialogen (spreekt) in de kracht, die het heeft: de versterking en intoneering van het impressionistisch effect“.

Deze beide zinnen raken de kern van mijn betoog: dat het boek in werkelijkheid niet is een roman (al wordt het daarvoor ook uitgegeven) en dus ook alszoodanig niet moet worden beoordeeld, doch een impressionistisch schilderstuk-in-woorden. Daarom wil ik ten dezen gaarne nog eenig bewijs aanvoeren. Ik schrijf daartoe over een tweetal dialogen, die ik willekeurig gekozen heb.

Het eerste is een gesprek tusschen Salomo en Abisag als ze op een heerlijken lenteavond tijdens hun verblijf in de bergen, gezeten zijn tegen de hellingen van het Jarmoekdal.

Salomo zegt dan:

„Uit de woestijn van je smarten daar in Sjoeneem heb ik je laten opklommen, liefste, met de vraag in mijn hart: wie is ze geworden? En het antwoord, door Berechja's profetie gegeven, heb ik erkend als het juiste: Messiasbruid. Onder den appelboom op het binnenhof van den ouden vervallen burch heb je me dat alles verteld. Daar heb ik het leven van je liefde en roeping gewekt en aanvaard als één en als het mijne — daar waar je mij vertelde, dat je moeder je heeft geboord, als een smartenkind, maar schoon, als ons volk in Jahwe's oogen.“

„Salomo, druk mij als een zegel op je hart en op je rechter arm, onuitwischaar! Elke klopp van dat hart wil ik hooren, elke daad van dien arm doe ik meel — Eén zijn we in roeping en liefde, één voor ons volk, voor onzen God!“